

УДК 343.348

В.В. Віскунов

**БЕЗПОСЕРЕДНІЙ ОБ'ЄКТ ЗНИЩЕННЯ,
ПІДРОБКИ АБО ЗАМІНИ НОМЕРІВ ВУЗЛІВ
ТА АГРЕГАТІВ ТРАНСПОРТНОГО ЗАСОБУ**

У статті дається характеристика та визначення основного безпосереднього об'єкта складу знищення, підробка або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу.

Ключові слова: *порядок, фізична особа, юридична особа, об'єкт злочину, транспортний засіб, ідентифікаційний номер.*

В статье дается характеристика и определение основного непосредственного объекта состава уничтожение, подделка или замена номеров узлов и агрегатов транспортного средства.

Ключевые слова: *порядок, физическое лицо, юридическое лицо, объект преступления, транспортное средство, идентификационный номер.*

This article gives a characteristic and definition basic direct object of composition destruction, falsification or substitution identification numbers of vehicle.

Key words: *legally, physical person, juridical person, object of crime, vehicle, identification number.*

З метою протидії злочинним посяганням, пов'язаним з транспортними засобами, а також у зв'язку з посиленням відповідальності за незаконне заволодіння транспортними засобами, у 2000 році український законодавець вперше встановив у ст. 194-1 Кримінального кодексу України 1960 р. (із змінами та доповненнями, внесеними згідно з Кодексом № 2419-III від 17.05.2001), кримінальну відповідальність за знищення, підробку або заміну номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу (далі – підроблення ідентифікаційного номеру транспортного засобу (ТС))¹. Зазначений склад злочину був розміщений у главі IX "Злочини проти порядку управління". 5 квітня 2001 року на сьомій сесії Верховної Ради України був прийнятий новий Кримінальний кодекс України (далі – КК України), який набрав чинності 1 вересня 2001 року. Кримінальна відповідальність за підроблення ідентифікаційного номера ТС уже була передбачена у ст. 290 КК України 2001 р., яку законодавець включив у розділ XI "Злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту". Безумовно, поява таких новел була зумовлена змінами в суспільно-політичній, економічній та правовій сферах життя.

¹ Див.: Кримінальний кодекс України: за станом на 17 травня 2001 р. / Верховна Рада України. – Відомості Верховної Ради УРСР. – 1961. – № 2. – Ст. 14.

Найістотніше значення як для правотворчої, так і для правозастосовної діяльності має безпосередній об'єкт злочину. Під ним деякі автори розуміють ті конкретні суспільні відносини, що поставлені законодавцем під охорону певної норми Особливої частини КК України і яким заподіюється шкода суспільно небезпечним діянням, що містить ознаки конкретного складу злочину¹. Проте остаточно проблематику об'єкту злочину у науці кримінального права не вирішено. Наприклад, В.К. Гришук виділяє сім історичних і вісім сучасних концепцій об'єкта злочину в теорії кримінального права². Хоча, на нашу думку, безпосереднім об'єктом злочину, насамперед, слід вважати порядок відносин між людьми з приводу тих чи інших матеріальних або нематеріальних предметів, який охороняється конкретною кримінально-правовою нормою Особливої частини КК України і на який посягає злочин, спричиняючи певну шкоду або створюючи загрозу заподіяння такої шкоди. Отже, аналогічна позиція відповідатиме іншим узагальненим видам об'єкта злочину.

У теорії кримінального права широке визнання здобула класифікація безпосередніх об'єктів злочинів "за горизонталлю". Сутність цієї класифікації полягає в тому, що наряду безпосереднього об'єкта виділяють основний (головний) і додатковий об'єкти. Необхідність такої класифікації виникає тоді, коли один і той самий злочин одночасно заподіює шкоду кільком об'єктам. Насамперед і головним чином, основний безпосередній об'єкт законодавець прагнув поставити під охорону, приймаючи закон про кримінальну відповідальність. Звідси випливає, що основний безпосередній об'єкт відображає й основний зміст того чи іншого злочину, його антисоціальну спрямованість. Він більше, ніж інші об'єкти, визначає ступінь суспільної небезпечності вчиненого злочину й тяжкість наслідків, що настали чи могли настати³.

Безпосередній об'єкт складу знищення, підроблення або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу, слід визначати на основі аналізу змісту системи відносин з приводу державної реєстрації транспортного засобу, які охороняються ст. 290 КК України, їх структурних елементів (предмета, суб'єктів, соціального зв'язку). Як уже відзначалося, порядок, зокрема правопорядок, становить собою форму існування суспільних відносин, тому важливо для правильного з'ясування сутності

---

¹ Див.: Вереща Р.В. Суб'єктивні елементи підстави кримінальної відповідальності / Р.В. Вереща. – К.: Атіка, 2006. – С. 509.

² Див.: Гришук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина: Навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006 – С. 164 – 165.

³ Див.: Вереща Р.В. Суб'єктивні елементи підстави кримінальної відповідальності / Р.В. Вереща. – К.: Атіка, 2006. – С. 509.

об'єкта зазначеного злочину та "механізму" злочинного посягання на нього, визначити структуру суспільних відносин і взаємодію різних елементів їх складових частин.

Видається слушною позиція В.К. Грищука з приводу цього питання. На його думку, структурними елементами суспільних відносин є: 1) їх суб'єкти (держава в особі компетентних органів, фізичні та юридичні особи); 2) предмет (матеріальні блага, які є предметом злочину, людина, нематеріальні блага); 3) соціальний зв'язок (певний об'єктивний, суспільно корисний взаємозв'язок суб'єктів охоронюваних законом суспільних відносин на ґрунті їх кореспондуючих прав і обов'язків та правомірна суспільно значима і позитивна поведінка суб'єктів охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин); 4) нормативна основа охоронюваних законом України про кримінальну відповідальність суспільних відносин – зміст цих відносин (права і обов'язки суб'єктів суспільних відносин – норми чинного законодавства, які визначають права і обов'язки суб'єктів суспільних відносин, котрі становлять їх зміст)¹. Отже, на наш погляд, висвітлене уявлення щодо структури суспільних відносин цілком і повністю відповідає концепції "об'єкт злочину – порядок відносин", оскільки завдяки саме соціальним нормам, у тому числі й нормам права, суспільні відносини набувають організовану форму, тобто становлять собою порядок.

Так, В.А. Мисливий справедливо вважає, що безпосереднім об'єктом складу злочину, передбаченого ст. 290 КК України, є порядок обліку та реєстрації транспортних засобів у сфері дорожнього руху², передбачений Правилами державної реєстрації та обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів та мотоколясок (далі - Правила реєстрації ТС)³.

Можна частково погодитися з думкою тих вітчизняних науковців, котрі стверджують, що насамперед, підроблення ідентифікаційного номеру ТС посягає на відносини, які забезпечують порядок обліку та реєстрації транспортних засобів, достовірність наявних основних частин і агрегатів, які слід вважати основним безпосереднім об'єктом розглядувано-

---

¹ Див.: Гришук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина / В.К. Гришук. – К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006. – С. 166, 167, 186, 188. (Навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл.).

² Див.: Мисливий В.А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту / В.А. Мисливий. – Дніпропетровськ: юрид. акад. мін-ва внутр. справ, 2004. – С. 87. (Монографія).

³ Див.: Постанова Кабінету Міністрів України № 1388 від 7.09.1998 р (з змінами, внесеними від 27.02.2008 р.) // Офіційний вісник України. – 1998. – № 36. – Ст. 6.

го злочину¹. Однак встановлення та визначення безпосереднього об'єкта складу злочину, передбаченого ст. 290 КК України, залежить від узагальнення наукових позицій та їх уточнення на основі аналізу норм регулятивного та кримінального законодавства.

Регулятивне законодавство у сфері транспортних засобів не є галузевим. Воно узагальнює інститути і норми адміністративного, адміністративно-процесуального, цивільного, кримінального та інших галузей права, відповідно до предмету регулювання. Зокрема, згідно зі ст. 34 Закону України від 30 червня 1993 року "Про дорожній рух" (із змінами, внесеними із Законом від 24.09.2008 р.), "Державна реєстрація транспортного засобу полягає у здійсненні комплексу заходів, пов'язаних із перевіркою документів, які є підставою для здійснення реєстрації, звіркою і, за необхідності, дослідженням ідентифікаційних номерів складових частин та оглядом транспортного засобу, оформленням і видачею реєстраційних документів та номерних знаків.

Державний облік зареєстрованих транспортних засобів включає в себе процес реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про зареєстровані транспортні засоби та їх власників.

Державній реєстрації та обліку підлягають призначені для експлуатації на вулично-дорожній мережі загального користування транспортні засоби усіх типів: автомобілі, автобуси, мотоцикли всіх типів, марок і моделей, самохідні машини, причепи та напівпричепи до них, мотоколяски, інші прирівняні до них транспортні засоби та мопеди, що використовуються на автомобільних дорогах державного значення.

Державна реєстрація та облік автомобілів, автобусів, мотоциклів та мопедів усіх типів, марок і моделей, самохідних машин, причепів та напівпричепів до них, мотоколясок, інших прирівняних до них транспортних засобів здійснюються підрозділами Державтоінспекції Міністерства внутрішніх справ України. Для автоматизованого обліку зареєстрованих транспортних засобів та відомостей про їх власників ведеться Єдиний державний реєстр, держателем якого є Державтоінспекція Міністерства внутрішніх справ України². Транспортні засоби Збройних сил України, житлово-комунального господарства, а також ті, що не можуть експлуату-

---

¹ Див.: Науково-практичний коментар до кримінального кодексу України. / [4-те вид., перероб. і доп.]; Видп. ред. С.С. Яценко. - К.: А.С.К., 2006. - С. 601; Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.]; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. / [3-є вид., перероб. і доп.]. - Х.: ТОВ "Одісей", 2007. - С. 796.

² Див.: Закон України "Про дорожній рух" від 30 червня 1993 р. (із змінами, внесеними із Законом від 24.09.2008 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 31. - Ст. 338.

ватися на вулично-дорожній мережі підлягають відомчій реєстрації та обліку.

Таким чином, на законодавчому рівні транспортний засіб необхідно розглядати не тільки як об'єкт права власності, джерело підвищеної небезпеки та експлуатації, але й як об'єкт державної реєстрації та обліку.

Отже, на наш погляд, транспортний засіб у складі знищення, підроблення або заміни його номерів вузлів та агрегатів, слід розглядати в аспекті безпосереднього предмету порядку відносин з приводу його державної реєстрації та обліку, що охороняються ст. 290 КК України, а також безпосереднього предмету злочинного посягання на зазначені відносини, порядок яких порушується та спричиняється шкода через безпосередній вплив на ідентифікаційний номер транспортного засобу шляхом його знищення, підроблення або заміни. Державна реєстрація транспортних засобів – це обов'язкова складова безпосереднього об'єкта складу злочину, передбаченого ст. 290 КК України.

Правами реєстрації ТС встановлюється єдиний на території України порядок державної реєстрації та обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів, мотоколясок та видачі реєстраційних документів і номерних знаків. Також, згідно зазначених Правил, державна реєстрація транспортних засобів здійснюється органами Державтоінспекції МВС України, з метою контролю за відповідністю конструкції та технічного стану транспортних засобів встановленим в Україні вимогам стандартів, правил і нормативів, дотримання вимог законодавства, яке визначає порядок сплати податків, внесення інших обов'язкових платежів, використання транспортних засобів в умовах воєнного та надзвичайного стану, а також для забезпечення їх обліку та попередження протиправних дій щодо них. З метою виявлення та попередження злочинів з транспортними засобами, працівниками Державтоінспекції МВС України під час реєстрації та обліку транспортного засобу, проводиться його огляд, у ході якого, перевіряється справність і відповідність нормативним вимогам номерів вузлів та агрегатів, а також проводиться ідентифікація даного транспортного засобу. Інакше кажучи, важливою метою реєстрації та обліку транспортних засобів, також є протидія незаконному обігу кримінальних транспортних засобів. Через це, пропонуємо п. 3 Правил реєстрації ТС доповнити та викласти в такій редакції: "Державна реєстрація транспортних засобів здійснюється органами Державтоінспекції МВС з метою контролю за відповідністю конструкції та технічного стану транспортних засобів, **справністю номерних знаків, ідентифікаційних номерів та їх відповідністю** встановленим в Україні вимогам стандартів, правил і нормативів, дотриманням вимог законодав-

ства, що визначає порядок сплати податків, внесення інших обов'язкових платежів, використання транспортних засобів в умовах воєнного та надзвичайного стану, а також для забезпечення їх обліку, **ідентифікації, виявлення та попередження** протиправних дій щодо них".

Виходячи із змісту норм діючого законодавства, можна дійти висновку, що під кримінально-правовою охороною ст. 290 КК України перебувають лише транспортні засоби, що підлягають *державній* реєстрації та обліку, а також зареєстровані, перереєстровані для власного користування, зняті з державного обліку для подальшої реалізації (крім випадків вибракування) транспортні засоби. Під транспортними засобами, що підлягають державній реєстрації та обліку слід розуміти придбані на території України нові транспортні засоби або такі, що були в експлуатації, а також придбані за межами України і ввезені із-за кордону з метою власного користування. Такими транспортними засобами також можуть бути незаконно вилучені шляхом протиправного заволодіння на території України або іншої держави і незаконно ввезені в Україну транспортні засоби. Транспортні засоби збройних сил України, житлово-комунального господарства, а також ті, що не можуть експлуатуватися на вулично-дорожній мережі та які підлягають відомчій реєстрації та обліку, а також зняті з державного обліку для вибракування й подальшої утилізації, не можуть бути визнані предметом охорони кримінально-правової норми, передбаченої ст. 290 КК України.

На основі аналізу нормативних положень, можна спробувати сформулювати наукове визначення поняття державної реєстрації транспортних засобів. Отже, на наш погляд, під державною реєстрацією транспортних засобів слід розуміти забезпечуваний комплексний адміністративно-правовий порядок, регулюючий діяльність державних органів, юридичних і фізичних осіб, а також реалізацію ними обов'язків, прав і відповідальності з метою контролю та обліку прав власності на транспортні засоби та правочинів з ними або самого транспортного засобу як джерела підвищеної небезпеки, його ідентифікації, виявлення та попередження протиправних дій щодо нього, який реалізується шляхом прийняття службовими особами управлінських рішень у межах процедури, врегульованої системою нормативно - правових актів.

Згідно з вимогами п. 4 ст. 334 ЦК України, "Якщо договір про відчуження майна підлягає державній реєстрації, право власності у набувача виникає з моменту такої реєстрації"¹. Момент виникнення права власнос-

---

¹ Див.: Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. (із змінами внесеними від 25.12.2008 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 40. - Ст. 356.

ті на транспортний засіб у набувача пов'язан з моментом державної реєстрації транспортного засобу в органах Державтоінспекції МВС України. Таким моментом є момент внесення у свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу даних про нового власника, а також правові підстави реєстрації транспортного засобу, а саме договір про відчуження або інший офіційний документ, які мають юридичне значення та ін. Тільки з моменту державної реєстрації транспортного засобу його власник набуває право володіти, користуватися та розпоряджатися зазначеним транспортним засобом.

Слід зазначити, що порядок відносин органів управління і не підпорядкованих фізичних та юридичних осіб із приводу транспортних засобів існує не тільки в процесі їх державної реєстрації, але й під час ввозу, вивозу і митного оформлення транспортних засобів. Таким чином, реєстрації в органах Державтоінспекції МВС України транспортного засобу, ввезеного на територію України, передують його митне оформлення відповідно до митних правил.

По суті, порядок управління з приводу державної реєстрації транспортних засобів та їх митного оформлення, також безпосередньо пов'язан з інформаційним обігом транспортного засобу, в процесі якого можуть змінюватись його законні власники, технічні характеристики, однак ідентифікаційні номери основних частин та агрегатів транспортного засобу повинні бути незмінними, а саме первинними й справжніми його номерами. Так, згідно з вимогами п. п. 8, 14 Правил реєстрації ТС, не допускається державна реєстрація, перереєстрація, знаття з обліку транспортних засобів з ознаками знищення, фальсифікації або підроблення їх ідентифікаційних номерів, а реєстрація вже зареєстрованих таких транспортних засобів скасовується. Тільки у випадках і порядку встановлених законодавством, а також із дозволу органів управління можлива їх заміна на нові. Таким чином, транспортний засіб у процесі свого існування і обігу проходить визначені етапи.

Знищення, підроблення або заміна ідентифікаційних номерів транспортного засобу за родовим об'єктом є схожим із складом підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збут, використання підроблених документів, закріпленим у ст. 358 КК України, розташованій у розділі XV "Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян". В залежності від безпосереднього об'єкта, котрим на наш погляд є порядок управління з приводу офіційного інформаційного обігу, зазначені злочини посягають на предмети управлінської діяльності. Проводячи порівняльно-правовий аналіз вищезазначених складів злочинів, можна виділити як загальні, так і відмежувальні ознаки їх безпосередніх об'єктів. Оскільки транспортний

засіб підлягає державній реєстрації та обліку з внесенням в електронну базу даних, а також в офіційний реєстраційний документ (свідцтво про реєстрацію ТС) інформації щодо його технічних характеристик, власника, підстав реєстрації, а також ідентифікаційних номерів кузова, двигуна та шасі, то така інформація набуває характер офіційної управлінської інформації, яка поставлена під різні нормативно встановлені види захисту – правові, організаційні, технічні та інші. Також, слід визнати охоронювану офіційну інформацію, що є предметом або засобом суспільно небезпечних посягань, об'єктом, обмеженим у цивільному обігу. Тільки завдяки істинній охоронюваній офіційній інформації може здійснюватися її контрольований обіг і забезпечуватися нормальна діяльність органів управління.

Як справедливо пише Л.А. Букалєрова, правові ознаки охоронюваної офіційної інформації, які містяться на різних носіях (в офіційних документах, акцизних марках, ідентифікаційних знаках транспортного засобу, свідцтві про ідентифікаційний номер платника податків, засобі митної ідентифікації), практично однакові. Таким чином, вчена визнає під "охоронюваною офіційною інформацією" таку інформацію, яка містить відомості про факти, що мають юридичне значення; створену уповноваженим державою виробником (юридичною або фізичною особою); підпорядковану визначеному правовому режиму обігу (наявність системи реєстрації); розміщену як на машинному носії, в електронно-обчислюваної машині (ЕОМ), системі ЕОМ чи їх мережі (комп'ютерна інформація) так і в людської пам'яті¹.

Особливість злочинів, пов'язаних з охоронюваною офіційною інформацією, полягає в тому, що злочинні ознаки пов'язані не тільки з видом офіційної охоронюваної інформації, але й з порушенням порядку її обігу. Тому при аналізі складів злочинів необхідно досліджувати як ознаки предмету, так і ознаки інформаційного обігу.

Охоронюваний офіційний інформаційний обіг як система врегульованих нормами права суспільних відносин, що забезпечують захист встановленого державою порядку звернення офіційної інформації у залежності від характеристики носія, на якому закріплена інформація, включає: збір, аналіз, структурування, внесення змін, зберігання, облік, реєстрацію, пересилку, передачу, заміну, знищення, вилучення, використання, копіювання, втрату та інше для правомірних власників, користувачів. У законному обігу охоронюваної офіційної інформації можна виділити три

---

¹ См.: Букалєрова Л.А. Уголовно-правовая охрана официального информационного оборота / Л.А. Букалєрова. - [Под ред. докт. юрид. наук, проф. В.С. Комиссарова, докт. юрид. наук Н.И. Пикурова]. - М.: Издательство "Юрлитинформ", 2006. - С. 29.

основні стадії: введення в обіг, звернення, вивід з обігу. Враховуючи ці стадії, можна запропонувати наступну класифікацію незаконних дій з офіційною інформацією: неправомірне заволодіння, незаконне використання (обіг), знищення або утруднення доступу¹.

Вбачається, що безпосередні об'єкти підроблення документу й підроблення ідентифікаційного номеру транспортного засобу співвідносяться між собою і можуть як співпадати, так і відрізнятись. Наприклад, при підробленні реєстраційного документу на транспортний засіб (свідчення про реєстрацію ТС), коли в документ вносяться сфальсифіковані реєстраційні дані транспортного засобу, зокрема щодо його ідентифікаційних номерів. Наслідком такого роду діянь є те, що справжні реєстраційні дані номерів кузова, двигуна або шасі, внаслідок їх фальсифікації в реєстраційному документі, не відповідають справжнім ідентифікаційним номерам на певному транспортному засобі. Аналогічна ситуація може складуватися, коли підробляються навпаки ідентифікаційні номери транспортного засобу, які не відповідатимуть реєстраційним даним, що містяться у справжньому свідченні про реєстрацію ТС. Однак, в інших випадках, безпосередній об'єкт підроблення документів декілька ширше, ніж безпосередній об'єкт підроблення ідентифікаційного номеру транспортного засобу, оскільки охоплює більш різноманітну сферу відносин з приводу охорони офіційного інформаційного обігу, що дозволяє відмежовувати зазначені склади злочинів. Крім того, відмінність порівняльних складів злочинів також міститься в ознаках їх предметів та об'єктивної сторони, внаслідок чого, зазначені склади є самостійними.

Підбиваючи підсумок зазначимо, що основним безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого в ст. 290 КК України "Знищення, підроблення або заміна номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу", слід вважати порядок відносин між органами державного управління й не підпорядкованими їм фізичними та (або) юридичними особами з приводу державної реєстрації та обліку транспортних засобів, їх митного оформлення та забезпечення охоронюваного офіційного інформаційного обігу шляхом контролю за достовірністю ідентифікаційних номерів транспортних засобів, номерів кузова, двигуна і шасі в процесі їх використання.

Зрозуміло, що розглянуті у статті питання не можуть бути вичерпаними у вирішенні всіх проблем об'єкта знищення, підроблення або заміни номерів вузлів та агрегатів транспортного засобу, оскільки багато з них вимагають окремого розв'язання й дослідження. Разом з тим, сподіва-

---

¹ Див.: Букалєрова Л.А. Уголовно-правовая охрана официального информационного оборота / Л.А. Букалєрова. - [Под ред. докт. юрид. наук, проф. В.С. Комиссарова, докт. юрид. наук Н.И. Пикурова]. - М.: Издательство "Юрлитинформ", 2006. - С. 142.

емось на перспективу розвитку наукових дискусій і подальших досліджень основних положень теорії і практики застосування кримінально-правової норми про відповідальність за злочин, передбачений у ст. 290 КК України, з метою розроблення науково обґрунтованих пропозицій та рекомендацій щодо удосконалення та застосування кримінального законодавства.

Використана література

1. Кримінальний кодекс України: за станом на 17 травня 2001 р. / Верховна Рада України. - Відомості Верховної Ради УРСР. - 1961. - № 2. - Ст. 14.
2. Вереша Р.В. Суб'єктивні елементи підстави кримінальної відповідальності / Р.В. Вереша. - К.: Атіка, 2006. - 740 с. - (Підручник).
3. Гришук В.К. Кримінальне право України: Загальна частина / В.К. Гришук. - К.: Видавничий Дім "Ін Юре", 2006. - 567 с. (Навч. посіб. для студентів юрид. фак. вищ. навч. закл.).
4. Мисливий В.А. Злочини проти безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту / В.А. Мисливий. - Дніпропетровськ: Юрид. акад. Мін-ва внутр. справ, 2004. - 380 с. (Монографія).
5. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження правил державної реєстрації та обліку автомобілів, автобусів, а також самохідних машин, сконструйованих на шасі автомобілів, мотоциклів усіх типів, марок і моделей, причепів, напівпричепів та мотоколясок" від 7 вересня 1998 р. № 1388 (Із змінами, внесеними від 27.02.2008 р.) // Офіційний вісник України. - 1998. - № 36. - Ст.1327.
6. Науково-практичний коментар до кримінального кодексу України. / [4-ге вид., перероб. і доп.]; Відп. ред. С.С. Яценко. - К.: А.С.К., 2006. - 848 с.
7. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.]; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. / [3-є вид., перероб. і доп.]. - Х.: ТОВ "Одісей", 2007. - 1184 с.
8. Закон України "Про дорожній Рух" від 30 червня 1993 р. (Із змінами, внесеними із Законом від 24.09.2008 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 31. - Ст. 338.
9. Цивільний кодекс України від від 16 січня 2003 р. (Із змінами внесеними від 25.12.2008 р.) // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 40. - Ст. 356.
10. Букалєрова Л.А. Уголовно-правовая охрана официального информационного оборота / Л.А. Букалєрова. - [Под ред. докт. юрид. наук, проф. В.С. Комиссарова, докт. юрид. наук Н.И. Пикурова]. - М.: Издательство "Юрлитинформ", 2006. - 360 с. (Монография).

Стаття надійшла до редколегії 17.03.2010 р.